

مجموعه مقالات

اولین همایش بین المللی میراث مشترک ایران و عراق

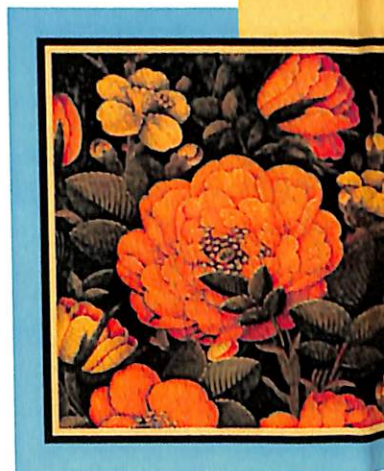
به کوشش: سید صادق حسینی اسکوری

مجلد سوم

دفتر هفتم: مطالعات کردی

دفتر هشتم: تاریخ بین النهرین؛ روابط عثمانی؛ مهاجرت ها

دفتر نهم: شهر های ایران و عراق

نشر مجمع ذخائر اسلامی
با همکاری مؤسسه آل البيت (ع) لاحیاء التراث
۱۳۹۴ خورشیدی

مجموعه مقالات

اولین همایش بین‌المللی

میراث مشترک ایران و عراق

(دفتر هفتم: مطالعات کردی)

تهیه و تنظیم:

دبیرخانه اولین همایش بین‌المللی میراث مشترک ایران و عراق

به کوشش:

سیدصادق حسینی اشکوری

نشر مجمع ذخائر اسلامی

باهمکاری مؤسسه آل‌البیت (علیهم‌السلام) لإحياء التراث

۱۳۹۴ ش / ۱۴۳۶ ق / ۲۰۱۵ م

نشر مجمع ذخائر اسلامی

با همکاری مؤسسه آل البيت عليهم السلام لإحياء التراث

۱۳۹۴ ش / ۱۴۳۶ ق / ۲۰۱۵ م

کليه حقوق این اثر تحت قانون کپی رایت بوده و ترجمه یا چاپ تمام یا بخشی از مطالب آن و نیز درج تمام یا بخشی از آنها در ضمن بانکهای اطلاعاتی و تهیه برنامه‌های رایانه‌ای یا استفاده مطالب و تصاویر در اینترنت و دیگر ابزار و ادوات، به هر نحوی، بدون اجازه قبلی ناشر بصورت کتبی، ممنوع می‌باشد.

© MAJMA AL-DAKAAIR AL-ISLAMYYAH 2015

All rights reserved No part of this book may be reproduced or translated in any form by print internet photo print microfilm CDs or any other means without written permission from the publisher

مجموعه مقالات

اولین همایش بین المللی میراث مشترک ایران و عراق
تهیه و تنظیم: دبیرخانه اولین همایش بین المللی میراث مشترک ایران و عراق
به کوشش: سیدصادق حسینی اشکوری

طرح جلد: هادی معزی / صفحه آرا: محمد صادقی
ناظر چاپ: محمد صادق زارع / چاپ: ظهور / صحافی: نفیس

نشر: مجمع ذخائر اسلامی
با همکاری مؤسسه آل البيت عليهم السلام لإحياء التراث

ت چاپ: اول - ۱۳۹۴ ش / ۱۴۳۶ ق / ۲۰۱۵ م

شابك دوره: ۹-۷۶۰-۹۸۸-۹۶۴-۹۷۸

ارتباط با ناشر

قم: خیابان طالقانی (آذر)، کوی ۲۳، پلاک ۱، مجمع ذخائر اسلامی
تلفن: +۹۸ ۲۵۳ ۷۷۱۳ ۷۴۰ دورنگار: ۱۱۱۹ ۷۷۰ ۲۵۳ ۹۸ همراه: ۰۹۱۲ ۲۵۲ ۴۳۳۵

نشانی پایگاه‌های اینترنتی:

www.zakhair.net

www.mzi.ir

info@zakhair.net

info@mzi.ir

مولوی کُرد و مسأله‌ی کلام الاهی

دکتر جمال احمدی^۱

کد شماره: ۷۳۳

چکیده:

عبدالرحیم تاوه‌گوزی، مشهور به مولوی و متخلص به معدوم (۱۸۸۲-۱۸۰۶م/ ۱۲۲۰-۱۳۰۰هـ)، یکی از بزرگ‌ترین عالمان، عارفان و شاعران زبان و ادب کردی است. آفرینش‌های او به زبان شعر، مشهورتر از آن است که نیاز به معرفی باشد. او علاوه بر دیوان شعر هورامیش، سه منظومه‌ی مهم دیگری به زبان‌های کردی سوران، فارسی و عربی سروده است. این منظومه‌ها که در علم کلام اسلامی گفته شده نسبت به دیوان شعر هورامیش کمتر مورد توجه ناقدان و پژوهشگران قرار گرفته است. نگارنده در این مقاله که با روش تحلیلی-توصیفی و با استفاده از منابع کتابخانه‌ای انجام شده است، قصد دارد ضمن برشمردن دیدگاه و نظر متکلمان اسلامی در رابطه با کلام الاهی، رأی و نظر مولوی کُرد را هم در این سه منظومه مورد واکاوی و بررسی قرار دهد. نتیجه‌ای که از این پژوهش حاصل می‌شود گویای این مسأله است که اگر چه مولوی کُرد در استدلال‌ات خود گاهی نظریات ویژه‌ای دارد، اما سعی می‌کند در جهت اثبات اندیشه‌های ابوالحسن اشعری و گاهی ماتریدی آن را به کار ببرد. کلید واژه‌ها: اشاعره، مولوی کُرد، کلام الاهی، کلام نفسی و لفظی، صفات الاهی.

^۱. استادیار دانشگاه آزاد اسلامی واحد سنندج Jahmady52@yahoo.com

کَلَامُهُ الْمَنْزَعَةُ النَّفْسِي مُتَّصِفٌ بِقِدَمِ قَدْسِي

مولوی

سید عبدالرحیم تاوه گوزی فرزند ملا سعید، مشهور به مولوی و متخلص به معدوم (۱۸۸۲-۱۸۰۶م/۱۲۲۰-۱۳۰۰هـ) یکی از بزرگترین عالمان، عارفان و شاعران زبان و ادب کردی است (برای زندگی نامه ر.ک: خزنده دار، ۲۰۰۳: ۳۵۱ به بعد، قادر محمد، ۱۳۹۰: ۵۷ به بعد، محمد ملا کریم، ۱۳۸۶: ۳ به بعد، عبدالکریم مدرس، ۱۳۸۵: ۳۶۲ به بعد) او دارای احساسی شاعرانه و فکری متکلمانه و فیلسوفانه بود. از یک طرف اشعار لطیف و خیال انگیز می سرود و از طرف دیگر منظومه هایی در علم کلام می ساخت. مولوی در دیوان «هورامیش» شاعری نازک خیال و هنرمندی خلاق و کم نظیر است. ظرافتهای هنری و شعری دیوان او، از مولوی شاعری هنرمند با روحی بی قرار ساخته و افکار متکلمانه و فیلسوفانه، در منظومه های فوائح، فضیله و عقیده ی مرضیه از او متکلمی دانشمند و عالمی آگاه و عارفی از خاک رسته و به افلاک پیوسته ساخته است. جمع دو مقوله ی شعر و کلام از مهم ترین ویژگی های آثار او است. ویژگی ای که کمتر در میان شاعران دیده می شود. او به سه زبان: کردی، فارسی و عربی شعر می سرود. خوانندگان اهل و آشنا با خواندن دیوان شعری مولوی به گویش هورامی، منظومه ی فوائح به زبان فارسی، منظومه ی فضیله به زبان عربی و عقیده المرضیه به زبان کردی سورانی، از توانایی و مهارت او در سرودن شعر به زبان های مذکور شگفت زده می شوند.

یکی از دغدغه‌های مولوی در منظومه‌های خود، کلام اسلامی و پرداختن به آن است. او علم کلام را به سه زبان: کردی سورانی، فارسی و عربی به نظم در آور و با مهارت و توانمندی غیر قابل توصیفی این علم عقلی-استدلالی را در قالب شعر به تصویر کشیده است. با وجود آنکه نظم این منظومه‌ها می‌بایست خالی از آرایه‌ها و ظرافت‌های هنری و ادبی باشد اما هر خواننده‌ای از خواندن این منظومه‌ها و هنرهایی که به ویژه از منظر زبانی به کار برده است انگشت به دهان می‌ماند.

یکی از مباحث پیچیده و محل نزاع فرقه‌ها و ملل و نحل در گذشته (=به ویژه قرن دوم و سوم هجری)، حادث یا قدیم بودن کلام الاهی بود. این مسأله، منازعات فراوانی را عامل شد که در کتابهای تاریخی و نیز ملل و نحل، به نام دوران محنت، ثبت و ضبط شده است. این نزاعها که در دوران مأمون، معتصم و واثق عباسی بر سر مسأله‌ی خلق قرآن رخ داد، مهم‌ترین دلیل نامگذاری علم توحید و اصول عقاید به «علم کلام» شد. با توجه به پژوهش‌های انجام شده، جاحظ (متوفی ۲۵۵هـ) که در ببحوحه‌ی دوران محنت به سر می‌برد، به تأثیر از مسأله‌ی کلام الاهی، اولین کسی است که اصطلاح علم کلام را به کار برده است (بدوی، ۱۳۷۴، ج ۱: ۴۶). مسایل علم کلام به ویژه کلام الاهی، از مهم‌ترین مباحث مجالس و محافل علمی بود، به همین دلیل در دوران کوتاهی، این شاخه از علوم اسلامی رشد فراوانی کرد و کتابهای ارزشمندی نوشته شد و البته در کنار این نوشته‌ها و کتاب‌ها، مذاهب و فرقه‌های بسیاری به وجود آمد. فرقه‌هایی که گاه علیه همدیگر شمشیر می‌کشیدند و کمر به قتل همدیگر می‌بستند. به ویژه آنگاه که حکومت مداران، پیرو یکی از فرقه‌ها می‌شد، آن وقت بود که فرقه‌های دیگر به شدت مورد ستم قرار می‌گرفتند.

مسأله‌ی کلام الاهی در منظومه‌های مولوی کرد هم بازتاب وسیعی یافته است. نگارنده در این مقاله ضمن برشمردن سابقه‌ی تاریخی مسأله و نظر و دیدگاه متکلمان اسلامی، قصد دارد رأی و نظر مولوی کرد را هم در این رابطه مورد بررسی قرار دهد.

دسرخاز اولین نمایش پر الملی میزبانی مشترک ایران و عراق

ایران قم